

■ IV NIEKTÓRE ZASADY PISOWNI I INTERPUNKCJI ROSYJSKIEJ

— PISOWNIA SAMOGŁOSEK

■ PISOWNIA „O” NIEAKCENTOWANEGO

- Aby prawidłowo napisać w wyrazie **o** nieakcentowane, należy zmienić formę wyrazu tak, aby sylaba nieakcentowana znalazła się pod akcentem. Również porównać można z odpowiednim wyrazem polskim, w którym występuje litera **o**, np.:

косить – он **ко́сит**, **болеть** – он **бо́лен**, **смотреть** – он **смо́трит**;

вода – **во́ды** (Im.), **поля** – **по́ле** (Ip.), **дожди** – **дождь** (Ip.);

большой – **больше** (st. wyższy), **морской** – **мо́ре** (rzeczownik, Ip.);

домашний – **дом** (rzeczownik, Ip.), **последний** – **по́сле** (przymiotek).

- Jeśli podstawowy wyraz posiada samogłoskę **o**, to we wszystkich wyrazach pokrewnych pisze się również **o**, np.:

дождь – **дождливый**, **молоко** – **моло́чный**;

способ – **способности** (rzeczownik, Im.) – **спосо́бный** (przymiotnik);

дом – **домашний** (przymiotnik) – **домой** (dokąd? – do domu)

Przy zmianie formy wyrazu w niektórych przypadkach występuje również ruchoma samogłoska **o**. Samogłoska ta wymienia się z tzw. zerowym dźwiękiem, np.:

рот – **рта**, **сон** – **сна**;

ребёнок (kto? co?) – **ребё́нка** (kogo? czego?), **мышонок** – **мышо́нка**;

картинок (kogo? czego?) – **карти́нка** (kto? co?), **машинок** – **машин́ка**.

- Polskim wyrazom kończącym się na **-ek** w języku rosyjskim odpowiadają wyrazy kończące się na **-ок**, np.:

маска (kto? co?) – **масо́к** (kogo? czego?) – *maska* – *masek*;

желудок (kto? co?) – **желу́дка** (kogo? czego?) – *żołądek* – *żołądka*;

са́нки (kto? co?) – **са́нок** (kogo? czego?) – *sanki* – *sanek*.

- W następujących rdzeniach rosyjskich wyrazów pisze się dwa **o**:

волосы – *włosy*;

го́лос – *głos*;

ко́лос – *kłos*;

хо́лод – *chlód*, **холо́дный** – *chłodny*;

мо́локо – *mleko*, **моло́чный** – *mleczny*;

молодо́й – *młody*, **моло́же** – *młodziej*, **молодё́жь** – *młodzież*;

мо́лоток – *młotek*;

го́лод – *głód*, **голо́дный** – *głodny*;

бо́лото – *bloto*;

борода – *broda*, **бородатый** – *brodaty*;
мороз – *mróz*, **морозный** – *mroźny*;
здоровье – *zdrowie*, **здоровый** – *zdrowy*;
дорого – *drogo*, **дорогой** – *drogi*;
корона (waluta) – *korona*;
корова – *krowa*, **коровье** – *krowie*;
ворота – *wrota*.

- W niektórych wyrazach **о** pisze się wyłącznie ze względu na tradycję. Najbardziej znane wyrazy to: **богато** – **богатый** – **богач**, **когда** – **некогда** – **когда-нибудь**, **монах** – **монастырь**, **хозяин** – **хозяйство**, **хорошо** – **хороший**.
- **Rzeczowniki** twar-dotematowe liczby pojedynczej rodzaju męskiego i nijakiego w narzędniku mają końcówkę z samogłoską **о**. Odpowiadają im podobne rzeczowniki w narzędniku z końcówką *-em*; np.:
дом (кто? со?) – **домом (kim? чьим?)** – *dom – domem*;
сосед – **соседом** – *sąsiad – sąsiadem*;
парк – **парком** – *park – parkiem*;
вино – **вином** – *wino – winem*;
глаз – **глазом** – *oko – okiem*.
- **Przymiotniki** twar-dotematowe rodzaju męskiego i nijakiego liczby pojedynczej w dopełniaczu i celowniku mają końcówkę z samogłoską **о**. Ta samogłoska występuje niezależnie od tego, czy jest akcentowana czy nie, np.:
слепой (кто? со?) – **слепого (кого? чьего?)** – *ślepy – ślepego*;
маленький – **маленького** – *mały – małego*;
смешной – **смешному** – *śmieszny – śmiesznemu*.

Gdy temat przymiotnika kończy się na **ж**, **ш**, **щ** lub **ч**, wówczas występuje końcówka **-его**, np.:

похожий – **похожего** – *podobny – podobnego*;
хороший – **хорошего** – *dobry – dobrego*;
блестящий – **блестящего** – *blyszczący – blyszczącego*;
колючий – **колючего** – *kolczasty – kolczastego*.

W przymiotnikach rodzaju żeńskiego, których temat kończy się na spółgłoskę twardą (oprócz **ж** i **ш**), w dopełniaczu, celowniku i narzędniku pisze się **о** (w języku polskim *e* lub *a*), np.:

слепая – **слепой** – *ślepa – ślepej*;
маленькая – **маленькой** – *mala – malej*;
смешная – **смешной** – *śmieszna – śmiesznej*.

Po spółgłoskach **ж** i **ш** pisze się samogłoskę **о** tylko wtedy, gdy na nią pada akcent, np.:

большая – **большой** (кого? чьего?) – *duża – dużej*;
свежая – **свежей** – *świeża – świeżej*.

- Przymiotniki twar-dotematowe rodzaju męskiego i nijakiego w miejscowniku mają końcówkę **-ом** (w języku polskim **-ym**), np.:
о молодом человеке – o *młodym* człowieku;
о красивом парке – o *ładnym* parku;
о солнечном утре – o *słonecznym* poranku.

■ PISOWNIA SAMOGŁOSEK W PRZEDROSTKACH

- W przedrostkach **раз-**, **роз-** (/z/ występuje, gdy podstawowy wyraz rozpoczyna się spółgłoską dźwięczną, np. **говорить** – **разговор**, lub samogłoską) i **рас-**, **рос-** (/c/ występuje, gdy podstawowy wyraz rozpoczyna się spółgłoską bezdźwięczną, np. **писать** – **расписание**) pisze się **о** zawsze pod akcentem, zaś w pozycji nieakcentowanej zawsze **а**. W języku polskim tym przedrostkom odpowiada tylko jeden: **roz-**.

przedrostek	przykłady
раз-	развить (<i>rozwinąć</i>), разбавленный (<i>rozcieńczony</i>), разбой (<i>rozbój</i>), раздеться (<i>rozebrać się</i>), разговор (<i>rozmowa</i>), раздать (<i>rozdać</i>), разъезд (<i>rozjazd</i>), раздел (<i>podział, dział</i>), разбег (<i>rozbieg</i>)
рас-	расписание (<i>rozkład</i>), раскаяние (<i>skrucha</i>), раскладной (<i>rozkładany</i>), раскрасть (<i>rozkraść</i>), расцвет (<i>rozkwit</i>), расстаться (<i>rozstać się</i>), рассказ (<i>opowieść</i>)
роз-	розыгрыш (<i>rozebranie</i>), розданный (<i>rozdany</i>), розыск (<i>poszukiwanie</i>)
рос-	ропашь (<i>uprawa, rola</i>), роспись (<i>podpis</i>), россыпь (<i>rozsypanie</i>), росказы (<i>bajanie</i>)

- Rosyjskiemu przedrostkowi **пре-** odpowiada polski przedrostek **пре-**, np.:
пребывать – *przebywać*, **пребывание** – *przebywanie*;
превзойти – *prześcignąć*, **превосходство** – *przewaga*;
превысить – *przewyższyć/przekroczyć*, **превышение** – *przekroczenie*;
предвыборный – *przedwyborczy*;
предприниматель – *przedsiębiorca*;

zaś przedrostkowi **при-** odpowiada **przy-**, np.:

прилагательное – *przymiotnik*;
приличный – *przyzwoity*;
примерить – *przymierzyć*;
принято – *przyjęto*;
присмотреться – *przyjrzeć się*,

a także inne przedrostki, np.:

прицѣлиться – *wycelować*;

присловіе – *powiedzenie*.

- Samogłoskę **о** zawsze piszemy w pozycji nieakcentowanej w przedrostkach przedstawionych w poniższej tabeli.

przedrostek	przykłady
о-	ограничить (<i>ograniczyć</i>), одичавший (<i>zdziczały</i>), окислить (<i>utlenić</i>), окаменѣлость (<i>skamieniałość</i>)
об-	обдуманный (<i>obmyślony</i>), обкладывать (<i>obkładać</i>), обломок (<i>odłamek</i>), облысеть (<i>wyłysieć</i>)
от-	отблеск (<i>odblask</i>), отвислый (<i>obwisły</i>), отдыхать (<i>wypoczywać</i>)
во-	вовлечь (<i>wciągnąć</i>), вообразить (<i>wyobrazić</i>), вооружение (<i>uzbrojenie</i>), воочию (<i>naocznie</i>)
по-	побежать (<i>pobiec</i>), поблѣднѣть (<i>zblednąć</i>), побочный (<i>uboczny</i>), погрузка (<i>załadunek</i>)
со-	соединение (<i>połączenie</i>), сообщить (<i>powiadomić</i>), соскочить (<i>zeskoczyć</i>)
про-	пробежать (<i>przebiec</i>), проведать (<i>odwiedzić</i>), проезд (<i>przejazd</i>)
под-	подбежать (<i>podbiec</i>), подгорѣлый (<i>przypalony</i>), подмѣн (<i>zamiana</i>), подработать (<i>dorobić</i>)

- Przedrostkom **за-**, **на-**, **над-** odpowiadają polskie przedrostki *za-*, *na-*, *nad-*, np.: закрыть – *zamknąć*, назвать – *nazwać*, надзорный – *nadzorczy*.

■ PISOWNIA SAMOGŁOSEK W RDZENIACH WYRAZÓW

- W niektórych rdzeniach rosyjskich wyrazów następuje wymiana samogłosek. Samogłoskę **а** lub samogłoskę **о** pisze się w zależności od znaczenia i miejsca akcentu.

rdzeń	przykłady
гар -	загар (<i>opalenizna</i>), загорѣть (<i>opalić się</i>), изгарь (<i>zgorzelina</i>), нагар (<i>kopiec</i>)
гор -	горѣть (<i>palić się</i>), нагорѣть (<i>pokryć się spalenizną</i>), горячий (<i>gorący</i>), горящий (<i>palący się</i>)